

Openingstekst: uit: Psalm 69 uit 150 psalmen vrij, Huub Oosterhuis,

Pijn ben ik – stil mij
gekrookte stengel – breek mij niet
Ik wil ontvlammen in zangen.
Van de bodem van de zee
klink ik omhoog naar jou

Jij bevrijder van slaven

Niet de strotten van de moordenaars
Maar de verstomde monden van de armen
zingen

Jij bevrijder van slaven

die de boeien slaakt van je beminden
die steden voor hen bouwt
en voor hun kinderen

dat wij daar zullen wonen
met vluchtelingen en vreemden tezamen

Jij bevrijder van slaven

Tot in lengte van dagen.
Amen, zo moge het zijn.

Lezingen:

Jeremia 20, 7-13

[7] 'HEER, U hebt mij verleid, en ik ben
bezweken,
U was te sterk voor mij en hebt mij in uw
greep gekregen.
Dag in dag uit lachen ze om mij,
iedereen bespot mij.
[8] Telkens als ik spreek, moet ik
schreeuwen:
"Ik word mishandeld, onderdrukt!"
Want de woorden van de HEER brengen mij
dag in dag uit schande en vernedering.
[9] Als ik denk: Ik wil Hem niet meer
noemen,
niet meer spreken in zijn naam,
dan laait er in mijn hart een vuur op,
dan brandt het in mijn gebeente.
Ik doe moeite om het in bedwang te houden,
maar ik kan het niet.
[10] Want de mensen bouwen mij na:
"Overal paniek! Overal paniek!"

Roep het, dan vertellen wij het verder."
Al mijn vrienden zijn uit op mijn val:
"Misschien laat hij zich verleiden,
dan krijgen wij hem in onze greep,
dan wreken wij ons op hem."
[11] Maar de HEER staat mij terzijde als een
machtig krijgsman.
Daarom komen mijn belagers ten val,
ze krijgen mij niet in hun greep.
Ze zullen diep worden beschaamd,
ze zullen hun doel niet bereiken.
Ze worden overladen met eeuwige schande,
nooit zal die worden vergeten.
[12] HEER van de hemelse machten,
die alles rechtvaardig onderzoekt,
die hart en nieren doorgrondt,
laat mij zien dat U zich op hen wrekt.
U leg ik mijn zaak voor.
[13] Zing voor de HEER, loof de HEER,
want Hij heeft het leven van de arme
uit de handen van boosdoeners gered.

Matteüs 10: 16-20

Bedenk wel, Ik zend jullie als schapen onder de wolven. Wees dus scherpzinnig als een slang en argeloos als een duif. Pas op voor de mensen, want ze zullen je aan het gerecht uitleveren en je

geselen in hun synagogen. Jullie zullen omwille van Mij worden voorgeleid aan gouverneurs en koningen, en getuigenis moeten afleggen ten overstaan van hen en de heidenen. Wanneer ze je uitleveren, vraag je dan niet bezorgd af hoe je moet spreken of wat je moet zeggen. Want wat je moet zeggen, zal je op dat moment worden ingegeven. Jullie zijn het immers niet zelf die dan spreken, het is de Geest van jullie Vader die in jullie spreekt.

Overweging

Lieve mensen hier bijeen, thuis of onderweg. Wij volgen in een serie vieringen het oecumenisch leesrooster. Dat is mensenwerk, en soms pakt dat beter uit dan andere keren. Wat zou deze heel verschillende teksten met elkaar verbinden? Hebben de roostermakers die nagedacht? Is er een traditionele verbinding?

Een **psalm** is ons aangereikt: psalm 69. Een paar maal geciteerd in het Nieuwe Testament, in verband met de tempelreiniging, en liturgisch vaak ingezet op Goede Vrijdag. Een psalm die in Zeeland de watersnood in herinnering roept. Kortom, een psalm die de diepte ingaat, en het verdriet en lijden thematiseert. Een psalm die schreeuwt om antwoord. Heel mooi heeft Oosterhuis die kern gepakt met een “Het is toch zo dat jij”! Jij bevrijder van slaven! Hoe zit dat nu. Hoe nu verder? Met een beroep op de Eeuwige. We kennen je toch anders?

Een mogelijke verbinding met de Mattheustekst, waar de leerlingen uitgezonden worden, is dat het tegen kan zitten, dat er tegenstand, zelfs vijandschap, is voor wie met Jezus onderweg zijn. Wij gaan door waar we vorige week stopten. U herinnert zich het nog wel: het begon met het medelijden, met de compassie van Jezus met de mensen. Jezus voelde medelijden, innerlijk mededogen, met hen, omdat ze uitgeput en hulpeloos waren, als schapen zonder herder. Compassie, innerlijk mededogen, het is één van de Nieuwtestamentische sleutelwoorden in Jezus optreden. Het woord is de kern van de gelijkenis van de verloren zoon, van de barmhartige Samaritaan.

Hierbij aansluitend, legde Marcel Barnard uit hoe leiderschap er dan uitziet, als Jezus zijn leerlingen erop uit stuurt. Compassie, deling van leiderschap, niet zichzelf dienend maar in dienst van genezing, gerechtigheid, vrede.

De leerlingen worden uitgestuurd. Om eveneens compassie te doen. De mensen op te zoeken, te genezen en te bemoedigen. Het eerste wat ze moeten doen, is vrede wensen aan die ze tegenkomen. Buiten hun comfortzone, ongetwijfeld. En als ze niet welkom zijn, dan moeten ze verder trekken. Zonder tegenspraak of discussie. Alleen waar harten open zijn, kan geluisterd worden.

Het Marcusverhaal zegt dat Jezus ze stuurde “twee aan twee”. En toen heb ik eens nagedacht of we daarover iets kunnen zeggen, en ik kwam tot een interessante ontdekking. Bijna alle discipelen hebben iemand anders in de groep van 12 die hen nabij en vertrouwd is. Johannes en Jakobus, Petrus en Andreas zijn broers. Filippus is geïntroduceerd door zijn familielid Bartholomeus, Thaddeus en Simon de Zeloot of de Kanaäniet zijn opnieuw broers, en bij nader inzien ook de andere Jakobus en Mattheus de tollenaar. Kijk, dat is nu interessant. Als we op basis van vertrouwdheid aannemen dat iedereen toch graag samenwerkte met een vertrouwd familielid, dan blijft aan het eind een onwaarschijnlijk koppel over: Thomas en Judas Iskariot. De twijfelaar en degene die niet twijfelde maar forceerde.

Over dat niet open staan kan Jeremia meespreken. Zijn vijfde, heftigste, meest beroemde klacht tegen God raakt de kern van zijn roeping, en beschrijft zijn totale frustratie. Terwijl hij verstandige adviezen geeft, het volk waarschuwt tegen zelfoverschatting, de leiders maant om compassie uit te oefenen, de wezen en weduwen en de zwakken te beschermen (het staat er een paar keer om deze klacht heen).

Maar nee. Het instituut keert zich tegen hem. De tempelpriester en opziener Pashur laat hem geselen en opsluiten. Je moet er niet aan denken. Ook vanaf deze plek worden wel eens grote zorgen uitgesproken over land en stad, over leiding en regering. Die bestraffing gaat gelijk op met

openbare vernedering. Dat lijkt Jeremia nog meer te raken. Mensen bouwen mij na: “Overall paniek! Overall paniek!

En hier komt nu een interessante verbinding met de Mattheustekst. Ook daar zijn het de instituten, de synagogen, de sanhedrins of rechtsraden, de heersers en koningen voor wie ze op moeten passen.

En iets anders viel mij op: de passage die op het rooster staat is vol met dieren. Dat is me nooit eerder opgevallen, maar ik heb iets geleerd van de keer dat Marianne Thieme hier is voorgegaan, een paar maanden geleden. “de dag door uwe gunst ontvangen” was haar slottekst, die eindigt met “als alle schepselen zich buiten voor uwe liefde en majesteit”. Altijd had ik simpel aangenomen dat schepselen mensen betekent. Ik stond er niet open voor, dat misschien ook wel alle levende wezens deel mogen uitmaken van Gods majesteit. Ja, waarom eigenlijk?

En deze nederig makende kleine ervaring hielp mij bij het lezen van de tekst uit Mattheus op te merken dat de dieren centraal staan. En zoals wel vaker, helpt de grondtekst. Er staat: “Bedenk wel, Ik zend jullie als schapen onder de wolven. Wees dus scherpzinnig als de slangen en argeloos als de duiven.”

Het staat er definitief in het meervoud. Eerst de schapen. Ze gaan als schapen naar de schapen. Ze gaan collegiaal leiding geven, zeg maar. Weest dan scherpzinnig als de slangen. Slangen blijven dicht bij de grond, het zijn geen hoogvliegers, ze gaan weg zodra er gevaar dreigt. Weest dan argeloos als de duiven. Niet bepaald roofvogels, die duiven. Ik moest onmiddellijk denken aan mijn eerste Arabische lessen, in 1997, hier in Leiden. De duif kwam al snel voorbij, maar dan wel geroosterd. De duif is prooi, en niet een jager. Dus behalve argeloos zit hier toch ook wel iets in van kwetsbaarheid. Leerlingen van Jezus zijn geen partij tegen boosdoeners.

De dieren als voorbeeld, en dan heel mooi een tegenstelling, die er in de vertaling ook al weer uitgepoetst is: na het noemen zegt Jezus: “MAAR pas op voor de mensen”. Ze zullen je aan het gerecht uitleveren en je geselen in hun synagogen. Jullie zullen omwille van Mij worden voorgeleid aan gouverneurs en koningen, en getuigenis moeten afleggen ten overstaan van hen en de heidenen. Wanneer ze je uitleveren, vraag je dan niet bezorgd af hoe je moet spreken of wat je moet zeggen. Want wat je moet zeggen, zal je op dat moment worden ingegeven. Jullie zijn het immers niet zelf die dan spreken, het is de Geest van jullie Vader die in jullie spreekt.

Jullie zijn het niet zelf die spreken. Zoals in Jeremia’s klacht zijn hart gaat branden, en hij niet anders kan dan profeteren, zo zal het ook vanzelf gaan voor de leerlingen. Want ook Jeremia weet precies waartoe hij oproept_ op de barmhartigheid, op het innerlijk meedogen, op rechtvaardigheid die overeind houdt. Niet vanuit een positie van kracht – vanuit het mee-lijden- zoals Oosterhuis zegt: “Pijn ben ik – stil mij gekrookte stengel – breek mij niet – en alsof hij Jeremia erbij gehad heeft gaat hij verder “Ik wil ontvlammen in zangen. Van de bodem van de zee klink ik ophoog naar jou jij bevrijder van slaven.

Nee, de leerlingen hoeven niet bang te zijn. Want – kijk, daar zijn de dieren weer: de Mattheuspassage eindigt met (vers 29: Wat kosten twee mussen? Zo goed als niets. Maar er valt er niet één dood neer als jullie vader het niet wil. Wees dus niet bang, want jullie zijn meer waard dan een **hele zwerm mussen**.

Wees niet bang. Angst is het tegenstuk van compassie. Angst verhardt de ingewanden, maakt het hart koud, stuurt de energie naar het hoofd en neemt koele, onmenselijke beslissingen als een veldheer op het slagveld. Compassie begint daarna: met het oprapen van de slachtoffers. De mensen troosten, helpen, genezen. Het is niet exclusief christelijk.

U weet misschien nog wel: het charter van Compassie, in 2009. Een grote gebeurtenis. De stad Leiden tekende als “eerste stad” het charter. Honderden organisaties deden mee. Van alle religies of zonder religie, verenigd in eenzelfde meedogen voor medemensen, voor kinderen, zwakken, gevluchten.

Iets meer dan een week geleden spraken wij hierover in de Turkse moskee met een interreligieus gezelschap. En wat blijkt – dit initiatief is niet dood. Nog vorige herfst is een doorstart gemaakt, en nog steeds is de grote naam van ex-non Karen Armstrong aan het initiatief verbonden, dat de

hele aarde, alle schepselen, het universum in het oog neemt. Dat een taal zoekt die in elke traditie verstaan wordt.

De kern van de hernieuwde oproep zit in de toespitsing aan het einde.

De levende belofte

Deze grondslag (charter) is onze heilige gelofte aan het leven zelf, een toewijding om

- Zelf de verandering die wij zoeken te belichamen.
- Zelf de wonden te helen die wij geërfd hebben,
- Zelf de zaadjes te planten dat de komende generaties kunnen bloeien

Deze gelofte is een uitnodiging om deel te nemen aan het grootste verhaal ooit verteld: het verhaal van het leven dat ontwaakt tot het besef van zijn eigen heilige natuur, van kiezen voor liefde en tegen haat, voor samenwerking en tegen onderwerping, voor heling en tegen schade berokkenen.

Mogen onze woorden daden worden, onze daden cultuur, en onze cultuur het fundament voor een wereld waar alle levende wezens kunnen floreren in waardigheid, schoonheid, en in liefdevol samen leven. Moge het zo zijn.

Slottekst: Rezept (Mascha Kaléko)

Jage die Ängste fort
Und die Angst vor den Ängsten.
Für die paar Jahre
Wird wohl alles noch reichen.
Das Brot im Kasten
Und der Anzug im Schrank.
Sage nicht mein.
Es ist dir alles geliehen.
Lebe auf Zeit und sieh,
(...)
Zerreiß deine Pläne. Sei klug
Und halte dich an Wunder.
Sie sind lang schon verzeichnet
Im grossen Plan.
Jage die Ängste fort
Und die Angst vor den Ängsten.

aus: Die paar leuchtenden Jahre

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl